

การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) Bailing the Accused or the Defendant by Using Electronic Monitoring (EM)

จิตพล เฉลยถ้อย¹ และวรรณวิภา เมืองถ้ำ²

Jittapon Chaloethoi¹ and Wanwipa Muangtham²

¹นักศึกษา หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹Master Student of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

²Lecturer from the Faculty of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author Email: jittaponchaloethoi@gmail.com

Received: 12 April 2022

Revised: 27 May 2022

Accepted: 30 May 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎีและวิวัฒนาการปัญหาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) 2. เพื่อศึกษาการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในประเทศไทยและต่างประเทศ 3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดย การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ และ 4. เพื่อศึกษาค้นคว้า หาแนวทางในการแก้ไข กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เพื่อให้ทราบถึงแนว ทางการแก้ไขที่เหมาะสม และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาคriminal มาตรา 108 มาตรา 110 หรือมาตรา 114 วรรคสอง และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการ เรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2562 ข้อ 3 เป็นการวิจัยแบบเชิง คุณภาพ โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย เอกสารทาง กฎหมาย ทั้งผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น แล้วจะนำ ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) การใช้ดุลพินิจของศาลในการใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ยังไม่มีหลักเกณฑ์ควบคุมเพื่อให้เป็นมาตรฐานและแนวทางการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวโดยใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal มาตรา 110 2) ไม่ได้กำหนดความเหมาะสมของเงื่อนไขการพิจารณา อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) 3) ความแข็งแรงทนทานและระบบการ ตรวจจับสัญญาณของเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในต่างประเทศจะมีประสิทธิภาพดีกว่าของประเทศไทย ซึ่งทำให้รัฐ เชื่อมั่นในตัวอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ที่จะไม่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีไปได้ระหว่างถูกปล่อยตัวจากที่คุมขัง และ 4) สมควร แก้ไขเพิ่มเติมการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาและตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2562 เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความ และบังคับใช้ กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากขึ้นกับสถานการณ์ปัจจุบัน

คำสำคัญ: การขอลปล่อยชั่วคราว, การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the background, concepts, theories and development of problems concerning the request for temporary release of the accused or defendant; by using electronic monitoring (EM) 2. to study the concepts and theory of requesting temporary release of the accused or defendant by using electronic monitoring (EM) 3. to analyze the request for temporary release of the accused or defendant by using electronic monitoring (EM). according to Thai and foreign laws and 4. to study and find ways to amend the law related to the request for temporary release of the accused or defendant by using electronic monitoring (EM) to know the appropriate solution and suggest guidelines for amending the Criminal Procedure Code, Section 108, Section 110 or Section 114, paragraph two, and in accordance with the regulations of the President of the Supreme Court on rules, procedures and conditions relating to bail or collateral for temporary release of suspects or defendants in criminal cases, No. 2, 2019, item 3. This is a qualitative research It will study and research from various related documents such as books, textbooks, academic documents, research papers, legal documents. Both academic works related to both Thai and foreign languages Including information from the Internet about the request for temporary release of the accused or defendant. by using electronic devices and related electronic media, etc., will then use the information gathered from various relevant documents for content analysis. The results of the study found that 1) the court's discretion in the use of electronic devices does not have a statutory regulation to provide standards and guidelines for discretionary use of electronic devices temporarily. According to the Criminal Procedure Code 110 2) does not determine the appropriateness of the conditions for granting the temporary release of the accused or defendant by using electronic equipment (EM). 3) the robustness and signal detection system of Electronic Equipment (EM) Tools According to the Criminal Procedure Code and the regulations of the President of the Supreme Court on Criteria, Procedures and Conditions relating to bail or collateral for temporary release of suspects or defendants in criminal cases, No. 2, B.E. interpretation and enforcing laws more efficiently and appropriately to the current situation. Overseas will have better performance than Thailand. which gives the State confidence in electronic devices (EM) that will not cause the accused or defendant to escape during release from detention and 4) It is expedient to amend the request for temporary release of the accused or defendant. by using electronic equipment (EM).

Keywords: Request for Temporary Release, Electronic Monitoring (EM)

บทนำ

บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการรับรองคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกฎหมายอันเป็นหลักการสำคัญที่ปรากฏตามกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ หลักการรับรองคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามหลักมาตรฐานสากลนี้ได้มีการบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในขณะที่กฎหมายไทยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไว้โดยตลอดมา เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายในด้านการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในแง่

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กฎหมายคุ้มครองไปยังสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ซึ่งเป็นบุคคลผู้ถูกกล่าวหาตามระบบกล่าวหาในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของหลักกฎหมายไทยที่กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการทางศาล นับตั้งแต่มีการมัดฟ้อง ผ่ากัซง จนถึงก่อนวันที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้การดำเนิน การตามกระบวนการมีความสอดคล้องกับหลักการรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งในแง่ของกฎหมายภายในประเทศและตามหลักมาตรฐานสากล นอกจากนี้ ยังมีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Right –ICCPR) ข้อ 9 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ข้อ 9 (3) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญาจะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่า จะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีในชั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณาและจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษาเมื่อถึงวาระนั้น หลักมาตรฐานสากลนี้ ถือเป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเป็นการกำหนดมาตรการ เพื่อให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติไปในทางเดียวกัน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้รวมไปถึงการปล่อยตัวชั่วคราวด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้น เมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2561 สำนักงานศาลยุติธรรมได้จัดให้มีการแถลงข่าวโครงการส่งเสริมการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์การตรวจสอบ หรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของศูนย์ควบคุมและติดตามการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) หรือที่เรียกว่า EM มาใช้แทนการวางเงินประกัน เครื่อง EM นั้น เป็นลักษณะของกำไลติดข้อเท้าสีดำ ซึ่งมีการอธิบายลักษณะของอุปกรณ์ EM ไว้จากบทความที่มีการเผยแพร่จากไทยรัฐออนไลน์ เมื่อศาลมีคำสั่งให้ใช้เครื่องมือดังกล่าวแล้ว บุคคลนั้นจะต้องติด EM ไว้ที่ข้อเท้าตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตในการประกอบกิจวัตรประจำวันตามปกติหรือขณะพักผ่อน เช่น การอาบน้ำ การรับประทานอาหาร การสื่อสารทางโทรศัพท์ หรือการนอนหลับพักผ่อน เป็นต้น เสมือนเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งที่เพิ่งงอกออกมาจากร่างกาย ขณะที่ภายในเครื่องจะสามารถรับส่งสัญญาณ แจ้งพิกัดข้อมูลของผู้ถูกติดตั้งอุปกรณ์ EM ส่งไปยังศูนย์ควบคุมของศาลยุติธรรม เพื่อมอนิเตอร์ความเคลื่อนไหวว่า บุคคลที่ศาลสั่งติดตั้งอุปกรณ์ EM นั้น ออกนอกบริเวณพื้นที่ควบคุมในเวลาที่กำหนดหรือไม่ ในกรณีที่มีผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งมีกำหนดจะเปิดใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบที่เกี่ยวข้อง ในวันที่ 1 มีนาคม พุทธศักราช 2561 ที่ผ่าน มา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีในชั้นปล่อยชั่วคราว ปัญหาความยากจนไม่มีเงินประกันตัว ทำให้คนยากจนถูกควบคุมตัวเกือบทุกกรณี และเสียโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราว ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคม และลดปริมาณผู้ต้องขังหรือผู้ต้องโทษในเรือนจำด้วย แม้ว่าการติดตั้งอุปกรณ์ EM ต้องติดไว้ตลอดเวลาไม่สามารถถอดออกได้ และห้ามเดินทางออกนอกพื้นที่ที่กำหนดไว้ เมื่อเทียบกับอิสรภาพที่ได้รับภายนอกเรือนจำแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นข้อแลกเปลี่ยนที่นักโทษทุกคนยินดีแลกเปลี่ยน เพราะทำให้บุคคลเหล่านั้นสามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสู้คดีและให้กลับคืนสู่สังคมได้เร็วขึ้น อีกทั้งการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ EM เป็นระบบการควบคุมของศูนย์ติดตาม EM การถูกจับตามองตลอด 24 ชั่วโมง ยังเป็นการปรับพฤติกรรมของผู้ถูกติดตั้งอุปกรณ์ EM ให้ดีขึ้นด้วย เพราะมีอุปกรณ์ EM เป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้กระทำผิดอีก ดังนั้น เพื่อเป็นการให้โอกาสสำหรับผู้ต้องขังที่ยากจนไม่มีเงินประกันตัว จากเดิมที่ต้องรับชะตากรรมติดคุกโดยไม่มีทางเลือก จึงเท่ากับเป็นการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) หรือที่เรียกว่า อุปกรณ์ EM มาใช้นั้น พบว่า ยังมีปัญหาในเรื่องการกำหนดสิทธิเงื่อนไขการใช้งานอยู่จึงจำเป็นต้องศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎีและวิวัฒนาการปัญหาเกี่ยวกับการขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตามกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาค้นคว้าหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 มาตรา 110 หรือมาตรา 114 วรรคสอง และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2562 ข้อ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **การรวบรวมข้อมูลในการวิจัย** ได้แก่ การรวบรวมจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเอกสารต่าง ๆ อาทิ หนังสือ ตำรา บทความ วารสาร งานวิจัย และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวกับการขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางสำหรับเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2562

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาถึงความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎีและวิวัฒนาการปัญหาเกี่ยวกับการขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ควบคุมในการประกอบดุลพินิจของศาลหรือรองรับเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักนิติธรรม ศาลควรมีหลักเกณฑ์เป็นมาตรฐานและแนวทางการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว โดยใช้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เนื่องจากการสั่งคำร้องขอลดปล่อยชั่วคราวเป็นการใช้อำนาจของศาลในการใช้ดุลพินิจ แต่การใช้ดุลพินิจนี้ หากกระทำโดยปราศจากขอบเขตและเหตุผลแล้วก็จะกลายเป็นการใช้อำนาจ “ตามอำเภอใจ” และอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ จึงต้องมีกลไกควบคุมการใช้อำนาจขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจที่เป็นดุลพินิจนี้ไปในทางที่ผิดหรือโดยมิชอบ แม้จะการออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 หรือคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2547 เป็นต้นก็ตาม แต่เห็นได้ว่าเป็นเพียงข้อแนะนำในหลักการกว้างๆ ไม่ได้กำหนดในรายละเอียด และยังปล่อยให้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการพิจารณาคำร้องขอลดปล่อยชั่วคราวเป็น

รายคดี เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า แต่ละประเทศที่กล่าวมามีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการที่จะพิจารณาใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์แทนการจำคุกในเรือนจำ ศาลต่างประเทศพิจารณาถึงประเภทของผู้กระทำความผิด หรือฐานความผิด อายุของผู้กระทำความผิดประกอบด้วยเป็นสำคัญ เพราะถือว่าเป็นการกระทบถึงเสรีภาพของบุคคลศาลต่างประเทศจึงต้องมีการกำหนดขั้นตอน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนในการช่วยพิจารณาในการใช้ดุลพินิจ แต่สำหรับประเทศไทยนั้น จริงอยู่ว่ามีหลักเกณฑ์ขั้นตอนเหมือนกับกฎหมายต่างประเทศแต่ประเทศไทยยังคงไม่มีความชัดเจนในขั้นตอนการทำงานในเรื่องการพิจารณาใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ยังคงให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางได้ ตามความเห็นสมควรของศาลเป็นสำคัญ

2. การศึกษาเปรียบเทียบการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในประเทศไทยกับหลักกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา มลรัฐจอร์เจีย ประเทศอังกฤษ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเรื่องความเหมาะสมของเงื่อนไขการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เป็นการแก้ปัญหาเรื่องการไม่เข้าถึงในกระบวนการยุติธรรมและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมอันเป็นการปฏิบัติตามหลักมาตรฐานสากลเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถือว่าบุคคลทุกคนจะเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา การยื่นคำร้องขอลปล่อยชั่วคราวจะสามารถกระทำได้ด้วยการขอลปล่อยชั่วคราวโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ศาลจะต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงความเสี่ยงว่าตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นอยู่ในเงื่อนไขตามหลักเกณฑ์ที่จะสามารถให้ติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้หรือไม่ โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจากการประเมินความเสี่ยงผ่านระบบประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแล ในขั้นปล่อยตัวชั่วคราว (RPS) แม้ระบบจะมี การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องของตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างครบถ้วนตามหลักวิชาการและวิทยาศาสตร์ เพื่อนำข้อมูลประกอบการพิจารณาในการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย อย่างไรก็ตาม ปัญหายังคงเกิดขึ้นจากข้อมูลของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่ตรงกับความจริงหรือไม่สมบูรณ์ครบถ้วนอันจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า ศาลของต่างประเทศมีการวางข้อกำหนด ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมของเงื่อนไขการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการจัดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ไว้อย่างชัดเจน แต่ประเทศไทยยังไม่มีความเหมาะสมของเงื่อนไขการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

3. การศึกษาวิเคราะห์การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตามกฎหมายไทยกับหลักกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา มลรัฐจอร์เจีย ประเทศอังกฤษ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการปล่อยตัวชั่วคราวตามกฎหมายที่มีคำสั่งให้วางหลักประกันควบคู่กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอลปล่อยชั่วคราวแล้ว ศาลอาจพิจารณาให้ปล่อยโดยมีประกันและวางหลักประกัน บทบัญญัติในมาตรา 108 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลอาจพิจารณาให้ปล่อยโดยมีประกันและวางหลักประกัน และตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 114 วรรคสอง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลจะพิจารณาอัตราหลักประกันจากบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเกณฑ์เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า ศาลของต่างประเทศ มีการวางหลักเกณฑ์การติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้อย่างชัดเจน ซึ่งถ้ามีการวางหลักประกันแล้วก็ไม่จำเป็นต้องติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ถือได้ว่าเป็นทางเลือกให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ประเทศไทยยังเกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันจากการวางหลักประกันตามกฎหมาย เพราะการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยยังคงยึดโยงกับการใช้หลักทรัพย์ในการประกันตัว

4. การศึกษาค้นคว้าหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา

108 มาตรา 110 หรือมาตรา 114 วรรคสอง และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2562 ข้อ 3

ผลการวิจัยพบว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 มาตรา 110 หรือมาตรา 114 วรรคสอง และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2562 ข้อ 3 จะบัญญัติเงื่อนไขการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) โดยจะพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกอย่างสูงและวงเงินหลักประกันกรณีศาลพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและวางหลักประกันเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า ศาลของต่างประเทศไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ จึงควรจะศึกษาและรวบรวมเพื่อเป็นข้อมูลในการเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎีและวิวัฒนาการปัญหาเกี่ยวกับการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) พบว่า ประเทศไทยยังคงไม่มีความชัดเจนในขั้นตอนการทำงานในเรื่องการพิจารณาใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ยังคงให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางได้ตามความเห็นสมควรของศาลเป็นสำคัญ

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในประเทศไทยกับหลักกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา มลรัฐจอร์เจีย ประเทศอังกฤษ พบว่า ประเทศไทยไม่มีการกำหนดกฎระเบียบ ประเภท ความผิด ขั้นตอนการปฏิบัติงานและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ไว้

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตามกฎหมายไทยกับหลักกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา มลรัฐจอร์เจีย ประเทศอังกฤษ พบว่า ประเทศไทยมีปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการปล่อยตัวชั่วคราวตามกฎหมายที่มีคำสั่งให้วางหลักประกันควบคู่กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เนื่องจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ถือได้ว่าเป็นทางเลือกให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณี ศาลมีคำสั่งให้ติดตั้งจึงไม่ควรมีคำสั่งให้วางหลักประกันควบคู่

4. เพื่อศึกษาค้นคว้าหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 มาตรา 110 หรือมาตรา 114 วรรคสอง และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2562 ข้อ 3 พบว่า ประเทศไทยมีการบัญญัติข้อกำหนดเกี่ยวกับเงื่อนไขการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) โดยจะพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกอย่างสูงและวงเงินหลักประกันประกอบการขอปล่อยชั่วคราวเป็นสำคัญ

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ปัญหาการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว พบว่าไม่มีหลักเกณฑ์ควบคุมในการประกอบดุลพินิจของศาลหรือองรับเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งศาลควรมีหลักเกณฑ์เป็นมาตรฐานและแนวทางการใช้ดุลพินิจ ในการปล่อย

ชั่วคราว โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แม้ผู้พิพากษาจะต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจอื่น ๆ แต่การที่ผู้พิพากษาจะมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่นั้น จำเป็นจะต้องมีหลักประกันให้ผู้พิพากษาสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ถูกต้องและเที่ยงธรรม แต่การใช้ดุลพินิจนี้ หากกระทำโดยปราศจากขอบเขตและเหตุผลแล้วก็จะกลายเป็นการใช้อำนาจ “ตามอำเภอใจ” และอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ จึงต้องมีกลไกควบคุมการใช้อำนาจขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจที่เป็นดุลพินิจนี้ไปในทางที่ผิดหรือโดยมิชอบ ในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยการติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยนั้น ควรต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเมื่อทำการศึกษเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า แต่ละประเทศที่กล่าวมามีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการที่จะพิจารณาใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์แทนการจำคุกในเรือนจำ ศาลต่างประเทศพิจารณาถึงประเภทของผู้กระทำความผิด หรือฐานความผิด อายุของผู้กระทำความผิดประกอบด้วยเป็นสำคัญ เพราะถือว่าเป็นการกระทบถึงเสรีภาพของบุคคล ศาลต่างประเทศจึงต้องมีการกำหนดขั้นตอน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนในการช่วยพิจารณาในการใช้ดุลพินิจ แต่สำหรับประเทศไทยนั้น จริงอยู่ว่ามีหลักเกณฑ์ขั้นตอนเหมือนกับกฎหมายต่างประเทศ แต่ประเทศไทยยังคงไม่มีความชัดเจนในขั้นตอนการทำงานในเรื่องการพิจารณาใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ยังคงให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางได้ตามความเห็นสมควรของศาลเป็นสำคัญ

2. ปัญหาเรื่องความเหมาะสมของเงื่อนไขการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) กฎหมายไทยยังไม่ได้กำหนดหรือมีการวางข้อกำหนด ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมของเงื่อนไขการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ไว้อย่างชัดเจน

3. ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมกันในการปล่อยตัวชั่วคราวตามกฎหมายที่มีคำสั่งให้วางหลักประกันควบคู่กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) พบว่าเกิดปัญหาเมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวแล้ว ศาลอาจพิจารณาให้ปล่อยโดยมีประกันและวางหลักประกัน อันเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2562 ซึ่งมีการกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีการวางหลักประกันตามสัดส่วนที่ศาลกำหนดจากอัตราโทษจำคุกควรมีการกำหนดว่า หากต้องมีการวางหลักประกันแล้วก็ไม่จำเป็นต้องติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เพราะการติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นทางเลือกให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยเลือกเพื่อความยุติธรรมความเสมอภาคเกิดขึ้นได้กับทุกคนในสังคมตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพไว้

4. ปัญหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 มาตรา 110 หรือมาตรา 114 วรรคสอง และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ฉบับที่ 2 พ.ศ.2562 ข้อ 3 เพื่อให้ศาลพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) โดยไม่ต้องนำอัตราโทษจำคุกอย่างสูงและวงเงินหลักประกันมาเป็นหลักเกณฑ์ประกอบการขอปล่อยชั่วคราว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1.1 การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวไม่มีหลักเกณฑ์ควบคุมในการประกอบดุลพินิจของศาลหรือรองรับ เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งศาลควรมีหลักเกณฑ์เป็นมาตรฐานและแนวทางการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

1.2 ความเหมาะสมของเงื่อนไขการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ไม่มีการกำหนดหรือวางข้อกำหนด ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมของเงื่อนไขการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ใช้อย่างชัดเจน

1.3 ความไม่เท่าเทียมกันในการปล่อยตัวชั่วคราวตามกฎหมายที่มีคำสั่งให้วางหลักประกันควบคู่กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวซึ่งศาลอาจพิจารณาให้ปล่อยโดยมีประกันและวางหลักประกัน

1.4 การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) โดยไม่ต้องนำอัตราโทษ จำคุกอย่างสูงและวงเงินหลักประกันมาเป็นหลักเกณฑ์ประกอบการขอปล่อยชั่วคราว

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการเก็บข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ตามที่มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์ โดยจัดทำเป็นโครงการทดสอบนำร่องเพื่อนำผลที่ได้มาศึกษาข้อมูลและเปรียบเทียบก่อนจะมีการแก้ไขปรับปรุงข้อกำหนดและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำและทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอย่างมีคุณค่า และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- ซีต้า ธนฐิติวงศ์. (2553). การควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). รู้จัก 'กัไล EM' ทำไม่ต้องคล้องชีวิต ติดข้อเท้า เบนซ์ เรซซิ่ง. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1371349>
- ธนฐิติวงศ์ ช. (2011). การควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์. *Journal of Thai Justice System*, 4(3), p.63–71. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/article/view/245833>
- ปาลิตา มณีโชติ. (2562). ปัญหาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาล. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, น.67
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก 6 เมษายน 2560
- ศาลอาญาตลิ่งชัน. (2563). ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2548. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2564, จาก <https://crimtlc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/53/iid/169106>
- สุนททิพย์ จิตสว่าง และฐิติยา เพชรนุณี. (2550). โครงการติดตามประเมินผลการนำระบบการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิด. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร สำนักงานกิจการยุติธรรมกระทรวงยุติธรรม
- สนุกตอทคอม. (2564). รู้จัก “กัไลเอ็ม” อีสราภาพของผู้ต้องขังนอกเรือนจำ. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2565, _____ . (2563). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอัปเดตล่าสุด)*. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2564, จาก <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/115/iid/121396>

_____. (2565) The Criminal Justice Act 1991. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565, จาก <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/53/contents>

_____. (2565) The Criminal Justice Act 2003. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565, จาก <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents>

_____. (2565) The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565, จาก https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/6/pdfs/ukpga_20000006_en.pdf

สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม. (2564). *ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับอัปเดตล่าสุด)*. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2564, จาก <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/113/iid/121230>